

Waarom stoppen pleegouders? Publieksversie

“Er is mij niet gevraagd of ik nog opensta voor pleegouder zijn. Ik had zeker nog wel een jongen of meisje een fijn, geborgen en liefdevol thuis kunnen bieden.” - **Pleegouder die gestopt is met pleegzorg.**

Inleiding

Om pleegkinderen een liefdevolle en stabiele omgeving te bieden, is het belangrijk om voldoende pleeggezinnen te hebben, koesteren en behouden. Ook als een plaatsing beëindigd is – gepland of ongepland. Maar ieder jaar stopt een flink deel van de totale pleeggezinpopulatie (14 procent). Waarom pleeggezinnen stoppen, is nu onderzocht.

Aantal pleeggezinnen (2018)

16.534 pleeggezinnen

2.317 pleeggezinnen zijn gestopt

Deelnemers onderzoek

548 pleegouders, gestopt in 2017 en 2018, vulden een online vragenlijst in

25 pleegouders namen deel aan focusgroep-bijeenkomsten

In het onderzoek 'Waarom stoppen pleegouders' hebben we onderzocht waarom pleegouders zijn gestopt en hoe zij de beëindiging – en de begeleiding daarbij – hebben ervaren. Ook hebben we aan gestopte pleegouders gevraagd wat er verbeterd kan worden voor, tijdens en na een pleegzorgplaatsing, en in hoeverre zij ervoor openstaan om opnieuw pleegouder te worden.

Meer dan de helft van de pleeggezinnen in dit onderzoek geeft aan met pleegzorg te zijn gestopt vanwege voor hen ongewenste omstandigheden. In bijna alle gevallen is dit een samenloop van omstandigheden, waarbij redenen die te maken hebben met het pleegzorgsysteem het meest

genoemd werden. Het gaat dan om een moeizame samenwerking met de jeugdbescherming of pleegzorgorganisatie, of het ervaren van onvoldoende ondersteuning. Deze voortijdige beëindiging van het pleegouderschap die voor pleegouders ongewenst en ongepland is, definiëren we als 'uitval'.

Uit het onderzoek blijkt dat uitval van pleegouders voorkomen kan worden door in iedere fase van het pleegouderschap meer waardering, aandacht, erkenning, ondersteuning en begeleiding te bieden. Niet alleen tijdens de plaatsing, maar ook daarvoor én erna. Ook is het belangrijk dat pleegouders meer en betere mogelijkheden krijgen voor training, scholing en het leren met en van andere pleegouders. De onderzoeksresultaten laten zien dat een grote groep pleegouders, ondanks hun negatieve ervaringen, ervoor openstaat in de toekomst weer iets te betekenen voor pleegkinderen. Op dit moment wordt echter te weinig gebruik gemaakt van dit grote potentieel.

Pleegouders geven in ons onderzoek veel inzichten en adviezen voor alle betrokkenen bij de pleegzorg (nieuwe pleegouders, pleegzorgorganisaties, jeugdbescherming en gemeenten). Op basis daarvan reiken we in deze publiekversie aanknopingspunten aan voor de hele sector. Pleegouders, die huis en hart openstellen voor kwetsbare kinderen, zijn met hun ervaring immers een onmisbare partner. Om de continuïteit van pleegzorgplaatsingen te vergroten, pleegouders te behouden en de kwaliteit van de pleegzorg te verbeteren.

Actieonderzoek Continuïteit Pleegzorg

Het onderzoek 'Waarom stoppen pleegouders?' is uitgevoerd in het kader van het Actieonderzoek Continuïteit Pleegzorg. In dit project werken de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Jeugdzorg Nederland en het Nederlands Jeugdinstituut samen met tien pleegzorgorganisaties aan het voorkomen van breakdowns (ongewenste en ongeplande beëindiging van een pleegzorgplaatsing) en het terugdringen van uitval van pleegouders.

Waarom stoppen pleegouders?

Bij de meeste pleegouders in dit onderzoek leidde een opeenstapeling van factoren binnen relatief korte tijd tot het besluit om te stoppen met het pleegouderschap. Bij 18 procent van de pleegouders was sprake van een natuurlijk verloop. De pleegouders bereikten bijvoorbeeld de pensioenleeftijd, of het pleegkind ging zelfstandig wonen.

Meer dan de helft van de bevraagde pleegouders, 52 procent, geeft aan gestopt te zijn vanwege voor hen ongewenste omstandigheden. Het gaat om situaties waarin pleegouders problemen met het pleegzorgsysteem ervaren, of het gevoel hebben onvoldoende serieus genomen te worden door professionals. Ook noemen pleegouders dat de impact of de druk op het gezin te groot geworden was, bijvoorbeeld doordat de problematiek van het pleegkind te hevig werd en pleegouders daarbij onvoldoende ondersteuning ervoeren. Sommige pleegouders geven aan dat de moeizame relatie met de ouders van het pleegkind aanleiding was om te stoppen.

Uit het onderzoek blijkt dat pleegouders zich vaak door deze omstandigheden gedwongen voelden om te stoppen. Een kwart van de bevraagde pleegouders geeft aan dat het stoppen helemaal niet hun eigen keuze was. Ondanks de ongewenste omstandigheden kijken de meeste pleegouders wel positief terug op hun tijd als pleegouders.

Beëindiging van pleegzorg vaak onzorgvuldig

Het vertrek van een pleegkind heeft veel impact in een gezin. Goede begeleiding daarbij kan voorkomen dat pleegouders bij het beëindigen van een plaatsing ook stoppen met het pleegouderschap. Als pleegouders wel stoppen met het pleegouderschap, is dat voor hen vaak een ingrijpende, negatieve en emotioneel zware ervaring. Het kan zorgen voor gevoelens van verdriet, boosheid, schuld, machteloosheid, frustratie, falen en rouw, en zelfs leiden tot een burn-out of relatieproblemen. Het is daarom belangrijk om pleegouders zorgvuldig te ondersteunen bij het stoppen met het pleegouderschap, op z'n minst met een afsluitend

gesprek. Dat is voor hen een manier om de plaatsing en hun tijd als pleegouders goed af te ronden.

Uit dit onderzoek blijkt dat de afronding van de pleegzorgplaatsing en de nazorg voor gestopte pleegouders tekortschieten. De pleegouders in dit onderzoek beoordelen dit als onvoldoende. 21 procent van hen geeft aan dat er helemaal geen aandacht is besteed aan de afronding van het pleegouderschap. In de gevallen waarbij wel nazorg plaatsvond, lijkt deze met name gericht te zijn geweest op de afronding van de plaatsing en niet op de emotionele gevolgen van het stoppen met pleegouderschap voor het hele gezin. Voor de totale afronding van hun pleegouderschap geven pleegouders dan ook geen hoge waardering (rapportcijfer 5 gemiddeld).

Pleegouders geven aan het op prijs te stellen als er na een tijdje, wanneer de rust is wedergekeerd, weer contact met ze wordt opgenomen. Pleegouders en pleegzorgbegeleiders kunnen dan gezamenlijk terugkijken op de pleegzorgplaatsing. Als pleegouders eraan toe zijn, kunnen ze het gesprek aangaan over de mogelijkheden voor een nieuwe plaatsing. Dat vraagt om goed relatiebeheer van pleegzorgorganisaties, waarbij ze contact houden met pleeggezinnen. Niet alleen tijdens een plaatsing, maar ook daarna.

Gestopte pleegouders willen zich opnieuw inzetten

Een opvallende uitkomst van dit onderzoek is dat het overgrote deel van de gestopte pleegouders (72 procent) niet uitsluit zich in de toekomst opnieuw te willen inzetten voor kwetsbare kinderen – via pleegzorg of op een andere manier. Ook als pleegouders zijn gestopt vanwege voor hen ongewenste omstandigheden, haken zij niet meteen af als pleegouder.

Er blijken verschillende dingen nodig te zijn om deze gezinnen ertoe te bewegen om het pleegouderschap opnieuw op zich te nemen. Bij sommige gezinnen is dat een bepaalde verandering in de privésituatie, bij anderen het goed kunnen verwerken van wat er bij een eerdere plaatsing is gebeurd. Sommige pleegouders willen zich alleen nog inzetten via een minder intensieve

vorm van pleegzorg (deeltijd) of een lichtere vorm van opvoedsteun, zoals een (pleeg)maatjes-project.

Beëindiging had wellicht voorkomen kunnen worden

Een belangrijke bevinding uit dit onderzoek is dat het beëindigen van de pleegzorgplaatsing, of het stoppen met het pleegouderschap, wellicht voorkomen had kunnen worden als op een andere manier gehandeld was tijdens de pleegzorgplaatsing. Slechts 27 procent van de bevroegde pleegouders geeft aan dat er in hun optiek voldoende gedaan is om de situatie voorafgaand aan het stoppen te verbeteren.

Pleegouders willen serieus genomen worden door professionals, en waardering krijgen voor hun inzet. De houding van professionals, een goede bedrijfsvoering van pleegzorgorganisaties en betere samenwerking met de jeugdbescherming zijn hierin essentieel.

Overwegingen voor beleid en praktijk

Ieder jaar wordt er veel geïnvesteerd in de werving van nieuwe pleeggezinnen. Dat is van belang om ervoor te zorgen dat alle kinderen die dat nodig hebben een

geschikte plek krijgen in een pleeggezin. Maar als ieder jaar even zoveel pleeggezinnen stoppen, is het dweilen met de kraan open.

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek menen we dat naast de werving van nieuwe gezinnen er nog meer ingezet kan worden op het behoud van huidige pleeggezinnen. Het verloop van pleeggezinnen is groot en het aantal pleeggezinnen dat vanwege natuurlijk verloop stopt, is relatief klein. De groep pleeggezinnen die uitvalt vanwege voor hen ongewenste omstandigheden is te groot. De overgrote meerderheid kan wellicht behouden worden voor pleegzorg, soms door te voorkomen dat ze vanwege ongewenste omstandigheden stoppen. In andere gevallen door achteraf meer contact te houden en te onderzoeken op welke wijze het gezin zich in de toekomst weer wil inzetten voor pleegzorg.

Het uitvallen van pleeggezinnen heeft vergaande gevolgen voor kinderen die in pleegzorg worden opgevangen of wachten op een plekje in een gezin. Het betekent ook dat pleegzorgorganisaties (plotseling) een nieuwe plek voor pleegkinderen moeten vinden.

Dat verhoogt de werkdruk voor professionals in een sector die toch al zwaar onder druk staat. Als we het aantal pleegouders dat stopt terugdringen, helpen we mee om het tekort aan pleeggezinnen te verminderen. Met meer pleeggezinnen lukt het beter om kinderen op een goede plek te laten opgroeien. We streven naar meer continuïteit voor de meest kwetsbare kinderen in onze samenleving. Het investeren in het behoud van pleeggezinnen vanaf de start past daarbij.

Aanbevelingen voor pleegzorgbeleid

In dit onderzoek geven pleegouders aan behoefte te hebben aan meer erkenning, waardering en ondersteuning. Dat begint bij de voorbereiding en matching. Zo is het belangrijk om gezinnen die wachten op een plaatsing goed geïnformeerd te houden over wat er achter de schermen gebeurt en waarom ze moeten wachten.

Tijdens de plaatsing is het van belang dat pleeggezinnen zich voldoende ondersteund weten. Bij veel pleegkinderen is sprake van (gedrags)problematiek. De zorg voor deze kinderen vereist kennis en vaardigheden, die pleegouders niet altijd in huis hebben. In het onderzoek geven pleegouders aan dat zij vaak hebben geprobeerd om op diverse manieren hulp in te schakelen, soms zonder resultaat. Daarbij voelen ze zich niet gehoord en moeten ze zich in hun beleving soms zelfs verdedigen voor het vragen naar hulp. Voor pleegkinderen met (gedrags)problematiek is het belangrijk dat passende aanvullende zorg geboden wordt. Die ondersteuning moet niet alleen gericht zijn op het pleegkind zelf, maar ook aandacht hebben voor het pleeggezin als geheel.

Daarnaast bevelen pleegouders aan om structureel en standaard training en scholing aan te bieden voor pleegouders. Het is goed als pleegouders daarbij ook de mogelijkheid hebben om te leren van ervaringen van anderen, bijvoorbeeld in ontmoetingen met andere pleegouders.

Het is voor pleegzorgorganisaties raadzaam om met gestopte pleegouders in contact te blijven, hen te ondersteunen bij het verwerken van hun ervaringen, en met hen te bespreken onder welke voorwaarden

en omstandigheden zij zich opnieuw willen inzetten voor pleegzorg.

Aanbeveling voor gemeenten

Een belangrijk knelpunt dat in het onderzoek naar voren is gekomen, is dat het pleegzorgsysteem is ingericht op plaatsingen en niet (of in mindere mate) op de pleeggezinnen. Als een pleegkind uit het gezin is, hebben pleegzorgorganisaties vaak geen mensen of middelen om relaties met het pleeggezin te onderhouden en nazorg te bieden. Dit druist in tegen de gedachte dat we een vitale gemeenschap van pleeggezinnen nodig hebben om plek te blijven bieden aan de groeiende groep kinderen die een pleeggezin nodig heeft.

'De aandacht van jeugdbescherming en pleegzorg is letterlijk met het pleegkind meeverhuisd. Het heeft me onaangenaam verrast dat er totaal geen nazorg is.'

Wanneer een plaatsing stopt, stopt de financiering en daarmee de pleegzorgbegeleiding. Een aanbeveling voor gemeenten is daarom om pleegzorgorganisaties de financiële ruimte te geven om nazorg te bieden aan pleeggezinnen. Een goed relatiebeheer van pleeggezinnen is essentieel, vanaf het moment dat ze de eerste interesse tonen totdat ze het pleegouderschap verlaten.

Daarbij is het belangrijk om ook buiten bestaande kaders te denken. Vaak wordt wellicht aangenomen dat een netwerkpleegouder die zich een paar jaar heeft ingezet voor een nichtje in de toekomst niet het pleegouderschap voor een ander kind op zich wil nemen. Of dat een pleeggezin dat te maken heeft gehad met een vervelende breakdownsituatie niet meer openstaat voor nieuwe pleegzorg. Dit onderzoek toont aan dat dit niet het geval is en dat de deur voor pleegzorg lang niet altijd helemaal dicht gaat. Het is dan ook de moeite waard om te blijven investeren in de relatie met pleeggezinnen, ook als er op dat moment geen plaatsing is.

Van onderzoek naar actie

Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het bredere kader van het Actieplan Pleegzorg. Vanuit dit actieplan vinden diverse vernieuwingen en kwaliteitsverbeteringen plaats die bijdragen aan het behoud van pleeggezinnen. Zo wordt het leer- en ontwikkelaanbod voor pleegouders versterkt. Ook wordt een online platform ontwikkeld waar pleegouders kennis en ervaringen kunnen uitwisselen en toegang hebben tot informatie over pleegzorg.

Actieplan Pleegzorg

Het Actieplan Pleegzorg is bedoeld om de ambities van de Jeugdwet op het gebied van pleegzorg waar te maken. Het is gebaseerd op vragen en moties van Kamerleden en van knelpunten uit het veld. In 2017 is het actieplan opgesteld door Jeugdzorg Nederland, de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, het Nederlands Jeugdinstituut, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Begin 2020 start het programma 'Samenwerken binnen pleegzorg', dat zich richt op gelijkwaardige samenwerking tussen pleegouders, pleegzorgbegeleiders en jeugdbeschermers. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een dialoogmethode, om meer aandacht te hebben voor de beleving, gevoelens en mening van alle betrokkenen.

Daarnaast zijn binnen het Actieonderzoek Continuïteit Pleegzorg tien pleegzorgorganisaties bezig om hun zorgteams structureel vorm te geven, waarin pleegzorgbegeleiders, jeugdbeschermers, pleegouders, ouders, kinderen en andere belangrijke personen en professionals samenwerken. Daarnaast pakken verschillende organisaties het thema van de puberteit op, omdat dit een leeftijdsfase is waarin pleegzorgplaatsingen onder druk kunnen komen te staan.

Binnen het Actieonderzoek wordt ook de inzet van nazorg verder uitgewerkt. De organisaties gaan hier de komende tijd mee aan de slag, mede op basis van de uitkomsten van dit onderzoek. Het ontwikkelen van passende nazorg kan immers alleen als de behoeften en adviezen van (gestopte) pleegouders daarin worden meegenomen. Pleegzorgorganisaties gaan registreren wat de redenen zijn waarom pleegouders stoppen. Hiermee komt er ook op organisatieniveau meer zicht op waar verbeteringen mogelijk zijn.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

We weten dat pleegouders meestal niet vanwege één reden stoppen met het pleegouderschap. Daarom is er ook niet één oplossing. Alle acties en initiatieven van de pleegzorgorganisaties dragen gezamenlijk bij aan het voorkomen van uitval van pleegouders. Het Nederlands Jeugdinstituut, de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen en Jeugdzorg Nederland helpen de pleegzorgorganisaties en jeugdbescherming hierbij, in samenspraak met gemeenten én pleegouders. Want meer continuïteit voor pleegkinderen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid!

> Colofon

© 2019 Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Jeugdzorg Nederland

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteurs Stefanie Abrahamse (Nederlands Jeugdinstituut), Maartje Gardeniers (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen) en Claudia Werner (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen)

Redactie MARKS woorden

Fotografie Shutterstock

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

